
Ledare

Kunskap och kompetens i ljuset av PISA

I december 2013 presenterades 2012 års PISA-resultat. Sverige är det land inom OECD-området som försämrat sina resultat mest sedan 2009. Övriga nordiska länder har också medelmåttiga resultat och även ett toppland som Finland tappar mark. Trenden är tydlig, asiatiska länders elever har betydligt bättre resultat än västerländska. Här är inte platsen att diskutera frågan om PISA-mätningarnas värde men det kan konstateras att just dessa mätningar förefaller få allt större betydelse för utbildningspolitiska kursändringar världen över.

År 2000 startade den ekonomiska samarbetsorganisationen OECD PISA-undersökningarna, som i dag omfattar 65 länder. Få hade nog kunnat föreställa sig vilken betydelse dessa mätningar skulle få när det gäller utbildningspolitikens utformning i de deltagande länderna. I Sverige dröjde det inte mer än en dryg månad efter det att 2012 års resultat blivit offentliga innan regeringen presenterade sin medicin för att råda bot på eländet. Grundskolan föreslås nu bli tioårig med ett obligatoriskt elfte skolår för de elever som inte klarar grundskolans kunskapskrav. Systemet med den så kallade kvarsittningen avskaffades i och med grundskolans införande 1962. Nu återinförs denna repressiva åtgärd med motiveringen att alla elever ska ha rätt att bli godkända i den obligatoriska svenska skolan.

Tillståndet i Norge och Danmark är mindre panikartat men även här söker man nya vägar för att få en bättre skola. Metoderna skiljer sig dock markant från Sverige. I Norge satsar Forskningsrådet 900 miljoner på praxisnära forskning och i Danmark donerar A.P. Møllerfonden en miljard för kompetensutveckling av lärare och skolledare i grundskolan.

Paideia ser som sin viktigaste uppgift att bidra till att skolans praktik utvecklas i positiv riktning med stöd i aktuell och praxisnära forskning. I det här numret finner vi bidrag som på olika sätt är både aktuella och praktiska. Ett sådant är Bent Olsens *Kunnskap og symbolsk dominans – en studie av kampen om barnehagen* (sid 6). Här är det förskolans (barnehagens) praktik som är i fokus. Artikeln behandlar praktikernas hantering av de utmaningar som deras uppdrag innebär och via fyra berättelser illustreras hur studenter och förskolepersonal definierar sin situation. Med utgångspunkt i fenomen som makt, auktoriteter, strukturer och hierarkier bidrar författaren med en sociologisk förståelse för att praktiken är avhängig den kamp som förs av aktörer högre upp i en hierarki. Denna kamp, som bidrar till spänningar för praktiken, har tidsty-piska drag, präglad som den är av idéer som New Public Management.

En kritisk granskning av kompetensbegreppet bidrar Andreas Rasch-Christensen och Jens Rasmussen med i sin artikel *Kompetencemål i den nye læreruddannelse* (sid 15). Författarna visar hur problematiskt det är att skilja begreppet "kompetens" från andra företeelser, till exempel "färdigheter". Författarna ger flera exempel på svårigheter kopplade till den allt vanligare företeelsen "kompetensmål" som i sig är en konsekvens av förändrad styrning av (lärar-)utbildning i Europa, en styrning som bygger på resultat och kontroll av resultat. I artikeln behandlas relationen mellan europeiska beslut och danska utbildningsvillkor, en relation som får nationella konsekvenser för både lärarutbildningen och andra led, såsom 1–6-klassen.

Kompetensmål i språk- och kommunikationsundervisning ges som ett exempel i Rasch-Christensen och Rasmussens artikel. Språk och kommunikation kännetecknar också den praktik som Eva Hesslow utgår från i sin artikel *Två läroböckers bild av recensionsskrivande* (sid 26). Texttypen "recension" är traditionellt sett vanlig i skolans praktik men i vetenskapliga sammanhang en förbisedd texttyp. Parallellt med sin sedan tidigare säkra ställning har den fått förnyad aktualitet via Skolverkets nya kursplaner som starkare än tidigare understryker elevers behov av att behärska olika texttyper. Hesslows studie av två läromedel, i det här fallet för högstadiets svenskämne, bidrar med kunskap om det stöd, eller brist på stöd, läromedel ger elever på området recension. Området är alltså särskilt betydelsefullt med tanke på dess starka ställning. Studien bygger på en analysmodell hämtat från Ivaničs (2004) diskursanalytiska ramverk. Analysmodellen och Hesslows angreppssätt bör kunna stå modell för studier av en mängd andra undervisningsfenomen.

En hittills ovanlig undersökningsform beskrivs i Anne Kristoffersen Kostøls artikel *Barns medvirkning på egen barnehagehverdag – små barn som deltakere i en digital spørreundersøkelse om barnehagens innhold* (sid 37). Medan kvalitativa studier tidigare varit vanliga har stora kvantitativa undersökningar där yngre barn är informanter gjorts endast i liten utsträckning. Genom att bygga in animationer i enkäter visar författaren att det går att involvera förskolebarn i större undersökningar. Artikeln belyser inte bara att så är möjligt, utan också att barn med trovärdighet och pålitlighet bidrar med sina upplevelser av förskolevardagens innehåll, vilket förser aktuell förskolepersonal med bränsle för diskussioner och förändringar. Kristoffersen Kostøl belyser också frågor om etisk hantering i samband med undersökningar på små barn.

Ole Hansen, Thomas Nordahl, Lars Qvortrup, Bengt Persson och Anita Norlund